

Retrat de metges. Retrat pòstum de Jordi Sans i Sabrafen

Antoni Caralps

Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Catalunya. Barcelona.

Conferència pronunciada en la sessió plenària *in memoriam* del 8 de novembre de 2005.

Excel·lentíssim Senyor President,
Molt Il·lustres Senyores i Senyors Acadèmics,
Senyores i senyors,

"Conservo la fotografia, que miro sovint perquè és al meu despatx. Tu, Jordi, i jo som davant d'aquell bar del carrer de Muntaner i juguem a fer que tu m'auscultes a mi i jo t'ausculto a tu amb uns fonendoscòpis nous de trinka. Deu ésser per primavera, perquè els arbres són plens de fulles petites, i se'ns veu contents perquè ja treballàvem prop dels malalts, immersos en uns estudis que començàvem a dominar. Enrere quedava aquell ensurt que ens va donar un professor en qualificar amb un aprovat justet uns exàmens brillants, ensurt que es va repetir al final de la carrera, quan el mateix professor ens va suspendre a tots per no haver fet unes pràctiques "voluntàries"!"

* * *

"Et vaig conèixer a la Universitat, durant l'examen per a l'obtenció del premi extraordinari del grau de batxiller, premi que ens van concedir a tots els convocats, excepte a l'Enric, que s'havia quedat al poble descansant, perquè el qui l'havia d'avisar se'n va descuidar. Després, a la Facultat, l'Enric va ésser un gran ajut per a tots, i ningú no el va criticar per la natura política del seu càrrec. I és que nosaltres no en fèiem cabal, d'aquestes coses: estàvem molt ocupats amb els estudis i, a diferència dels estudiants d'altres facultats, no en fèiem gens, de política.

Una vegada a la Facultat de Medicina, vam esdevenir amics íntims. Tu havies nascut a Barcelona, però havies fet tot el

batxillerat a Mallorca, de manera que estaves molt integrat en el grup dels illencs. I, curiosament, amb ells parlaves en balearic i amb nosaltres en català central, i en totes dues varietats d'una manera perfecta.

El doctor Joan Surós, de la Sala d'Homes de la Clínica Mèdica A de l'Hospital Clínic, se't va adreçar un matí i et va demanar que fossis el model de la fotografia d'una prova mèdica per al seu llibre de semiologia. "*Vull que siguis tu, perquè sembles el més intel·ligent de tots*", et va dir a cau d'orella. I a la figura 1 de la pàgina 5 del seu llibre hi surts tu i algú et prem amb el polze una branca del nervi maxil·lar major, a la vora anterior de l'apòfisi mastoide en direcció a l'apòfisi estiloide, per comprovar el grau de la teva sensibilitat general, en la que se'n diu *prova de Libmann*. Podem concloure que el doctor Surós era vertaderament un semiòleg perspicaç.

Un jorn em vas mostrar com eres. Haviem acabat l'assignatura de Ginecologia-2 i un grup de companys havíem estat convocats per a fer l'examen per a l'obtenció de la matrícula d'honor. Puix que el catedràtic tenia una certa relació amb el meu pare, que era metge, n'hi hagué que van posar en dubte la validesa de la matrícula d'honor que m'havien donat a l'assignatura de Ginecologia-1.

FIGURA 1. Doctor Jordi Sans i Sabrafen

Correspondència: Dr. Antoni Caralps
Passatge de Dolors Riera, 3
08328 Alella (Barcelona)
Tel. 649 437 800
Fax 93 555 03 66

Per això, abans de començar l'examen, vaig pregar-vos que el féssim sense llibres i que demanéssim al catedràtic de poder revisar els exàmens un cop acabats.

Els companys se'n van riure i van dir que no. Aleshores, vaig decidir d'abandonar l'examen. Encara no havia arribat a la porta que tu em vas agafar pel braç i em vas dir, emocionat: "*Queda't, si et plau. Ja he tancat els llibres...*".

Per a recaptar diners per al viatge de final de carrera, i sota la direcció d'en Josep, que era un gran músic, vam organitzar unes caramelles; amb corbatí groc i vestits amb una bata blanca, vam anar a cantar a domicilis de professors i a tots els teatres de Barcelona. Hi havia gent que es pensava que érem barbers. Una visita especial va ésser la que vam fer al senyor bisbe, al seu palau. El vam haver d'esperar a l'escalinata del pati, una mica nerviosos, perquè consideràvem que es tractava d'una personalitat important.

Tot d'una, s'obriren les portes, va aparèixer un cotxe negre molt gran i luxós i, envoltat de porpra, va baixar el senyor bisbe. En Miquel, que era el de més a la vora, i que no estava gens avesat a aquests espectacles, en veure'l, va caure de genolls i li va dir: "*Buenos días, Majestad*".

Aquell viatge va ser colossal. La primera aturada va ser Sió, on vam arribar a les sis de la matinada. I a les poques hores tots els grups vam coincidir davant de la Catedral, més que res per veure la llista de pel·lícules prohibides que el senyor arquebisbe penjava a la porta cada setmana. Vam anar també a Suïssa i Alemanya i la ruta va acabar a París on, per visitar la vila, ens vam posar el vestit dels diumenges.

Totes les aventures que he descrit i moltes i moltes més, les recordàvem als sopars de promoció i les engrandíem i les canviàvem de manera que al final no s'assemblaven de res al que havia succeït de debò. Però ens fèiem uns tips de riure i, sobre tot, flairàvem per uns moments l'atmosfera amical i germanívola d'aquells anys meravellosos, com ara assaio de fer".

* * *

"Tu i jo vam ésser deixebles del professor Agustí Pedro i Pons, que era una gran personalitat mèdica que havia triomfat fins al punt de convertir-se en un referent per a la població malalta, i que va fer una obra escrita de compilació i de comunicació del saber de patologia i clínica mèdiques —a la qual tu vas contribuir— veritablement notable.

Era un home molt reservat amb les seves coses i aparentment poc socia-

ble. Un company nostre va participar en una d'aquelles representacions teatrals que organitzava de tant en tant el Servei al Teatre Tívoli de Barcelona, i la seva actuació va ésser veritablement bona. L'endemà, per tota felicitació, el doctor Pedro i Pons li va agafar el braç un segon i li va estrènyer una mica.

Una altra vegada, es necessitaven unes gàbies per a conills al laboratori amb vista a unes proves diagnòstiques que s'havien de fer, però no acabava d'arribar la subvenció. Un dia, al mig de la sala, el doctor Pedro i Pons, cansat de tant esperar, li va preguntar al metge del laboratori: "*Però quants diners es necessiten?*", i a la vegada es va posar la mà a la butxaca amb energia. "*Seixanta mil pessetes, professor*", li va contestar —érem als anys cinquanta—. "*Ah!*", va dir el doctor Pedro i Pons, i, amb una gran parsimònia, es va treure un mocador de la butxaca.

Agustí Pedro i Pons fou el nostre primer gran mestre, i l'estimàvem, el respectàvem i l'admiràvem.

L'altre gran mestre teu va ésser el professor Pere Farreras i Valentí, un excepcional metge i escriptor mèdic, home d'aspecte esportiu —va ésser olímpic a Londres en hoquei sobre herba— i encisador.

Ambdós van ésser cabdals en la teva formació, i et van deixar el segell del millor de cadascun: el sentit comú del doctor Pedro i Pons i la capacitat d'estudi i l'erudició del doctor Farreras i Valentí.

Quan el doctor Pedro i Pons es va jubilar i va deixar l'hospital, tu ja estaves plenament integrat a l'Escola d'Hematologia de Farreras i Valentí i vas romandre al seu costat. Però el doctor Pedro i Pons va assajar de no perdre't. Recordo perfectament aquesta escena: a la Sala d'Homes, el doctor Pedro i Pons, recolzat en els

FIGURA 2. Jordi Sans, acabat de llicenciar, ensenya unes radiografies al professor Pedro i Pons, a la Sala d'Homes de la Clínica Mèdica A, a l'Hospital Clínic de Barcelona.

barrots del peu d'un llit, parlant amb tu, i tu fent que no amb el cap.

Mentrestant, t'havies casat i ja tenies fills. A la teva dona, l'havies coneguda al Figaró quan era una nena, però la vas retrobar quan ja tenia dinou anys. De seguida et vas adonar que era la dona de la teva vida i, abans d'anar-te'n a París per ampliar estudis, vas assolir el dolç compromís que us estimaríeu sempre. Vam fer el teu comiat de solter amb un grup d'amics menjant una graellada al Restaurant Can Costa, a la platja de la Barceloneta. Allà vaig veure que començaves a triomfar com a metge, perquè tothom coneixia algú que tu havies visitat.

Et vas convertir en un ajudant del doctor Farreras i Valentí i vas fruit de la seva confiança plena. Àdhuc, quan es moria, et van avisar perquè anessis a socórrer-lo, i Farreras va morir als teus braços.

Vas aconseguir ésser especialista en medicina interna, hematologia i oncologia, i el teu equip, a l'Hospital de la Creu Roja primer, i als hospitals de L'Aliança després, creixia i es feia cada vegada més prestigiós. I va succeir un fet notabilíssim: per motius d'organització, la direcció dels hospitals de L'Aliança va decidir, de cop i volta, prescindir del teu Servei. Aleshores, hi va haver una allau de protestes per part de malalts i de metges d'arreu, que van omplir cada dia, i durant setmanes, la secció de cartes al director dels diaris, i que va arribar a tenir una força tal que va obligar el Conseller de Sanitat a crear un servei per a vosaltres a l'Hospital del Mar. I en aquest hospital va acabar la teva feina de cap de servei.

Vas suportar la teva darrera malaltia amb un gran coratge i vas donar una lliçó amb la teva persona de com ha d'ésser tractat el malalt terminal. I vas morir envoltat dels teus, com tu volies, i sabent-te més greu deixar-los a ells que no pas anar-te'n tu.

Quan vas traspasar, els teus malalts eren tan nombrosos i t'estimaven tant, que es va haver de repetir el teu funeral perquè la gentada que hi anà no cabia a l'Església."

* * *

"Vas ésser el número u en tot: al col·legi de La Salle de Palma de Mallorca; en guanyar el premi extraordinari del grau de batxiller universitari i el de llicenciatura i el de doctorat; com a professor a la Facultat de Medicina, per elecció dels alumnes; el primer internista de Barcelona en aquests últims anys i, finalment, la primera autoritat acadèmica en medicina del Principat en ésser elegit president de la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Catalunya. A més, el 16 de juny de 1994 vas esdevenir membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans, on et vas prodigar aquests darrers anys en diverses conferències i publicacions, de les quals podem destacar *L'exercici de la medicina entre la mort inevitable i la recerca de la immortalitat: Fonaments biològics i L'evolució de l'ús del català en medicina a Catalunya durant el segle XX: El llarg camí d'una bella i expressiva història.*

Hi va haver, però, dos càrrecs institucionals als quals no vas poder accedir –i no precisament per manca de mèrits. No parlaré d'això, perquè sé que tu no ho vols. Però a propòsit, citaré unes paraules teves que una vegada més ens donen una lliçó: "*Confio molt en Déu, que ja cuidarà de donar-me el que cregui que em mereixo segons el que vulgui de mi. No em canso de donar-li gràcies, perquè no m'hagi fet saber l'ambició personal, ni la rancúnia ni l'enveja*".

Vas ésser creient, treballador incansable, honrat, apassionat però serè, humà, humanista, modest, sensible, emotiu, un gran orador i escriptor, poeta, amantíssim de la teva família, catalanista, defensor de la llengua catalana, generós, caritatiu, conreador de l'amistat, alegre, amb sentit de l'humor..."

* * *

"No he volgut ésser dramàtic en la meua oració fúnebre per tu, perquè no t'hauria agradat, sinó que he procurat barrejar el somriure i el plor, i les coses petites i les grans, perquè així és la vida que continua. Tampoc no he volgut detallar tots els teus mèrits, perquè fa unes quantes setmanes, aquí mateix, ja els van explicar dos il·lustres companys teus.

Com...? és veritat, ja han passat els minuts que m'havia concedit per parlar el senyor president. Ja acabo.

Saps què m'agradaria ara? Doncs, tornar a aquell bar del carrer Muntaner i que tu, Jordi, i jo fóssim encara estudiants de Medicina, i que estiguéssim contents i que els arbres fossin plens de fulles petites perquè hagués arribat ja la primavera.

I és que t'enyoro molt, amic meu."

He dit.

Jordi Sans i Sabrafen. *Curriculum vitae*

Nat a Barcelona l'any 1933, traspasà el 9 de desembre de 2004.

Doctor en medicina i cirurgia per la Universitat de Barcelona i professor de la Facultat de Medicina en aquesta mateixa universitat.

Internista, hematòleg, oncòleg i cap de servei, successivament, de l'Hospital de la Creu Roja, els hospitals de L'Aliança i l'Hospital del Mar.

Vice-president de la Junta de l'Acadèmia de Ciències Mèdiques i de la Salut de Catalunya i de Balears durant els anys 1996-1999 i president de la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona. Elegit membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans i adscrit a la Secció de Ciències Biològiques d'aquesta institució l'any 1994.

President de la Societat Catalana d'Hematologia, membre del Comitè Organitzador del I Congrés Nacional d'Oncologia Mèdica i membre de la Comissió de Medicina i Especialitats Relacionades del Consell Català de Ciències de la Salut, de la Societat Espanyola de Medicina Interna i de la Societat d'Oncologia. Membre, així mateix, de diverses societats científiques internacionals.

Patró de la Fundació del Museu de la Història de la Medicina de Catalunya, de l'Escola d'Hematologia Farreras Valentí, de la Fundació per al Desenvolupament de l'Hematologia i Oncologia de Catalunya, de la Fundació Catalana de les Malalties del Fetge i de la Fundació Uriach.

Distingit amb la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

Autor, entre d'altres, dels llibres "Manual de quimioteràpia antineoplàstica" (1976) i "Hematologia clínica" (1994), de la qual s'han publicat fins ara quatre edicions, i coautor d'una trentena d'obres científiques més. Ha publicat també més de dos-cents cinquanta treballs en revistes del país i estrangeres, i ha estat membre del comitè editorial de sis revistes de les especialitats d'hematologia, d'oncologia i de medicina interna.